

Економічні науки: збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. – Серія “Регіональна економіка”. – Випуск 13 (51). – Редкол.: відп. ред. д.е.н., професор З. В. Герасимчук – Луцьк: ІВВ Луцького НТУ, 2016. – 400 с.

УДК 364.32:346.6

Шубала І. В. к.е.н, доцент;

Луцький національний технічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ ВІД НЕЩАСНИХ ВИПАДКІВ НА ВИРОБНИЦТВІ У РЕГІОНІ

У статті розглянуто особливості функціонування системи соціального страхування від нещасних випадків на виробництві на прикладі Волинської області. Вивчено основні напрямками діяльності управління Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві в регіоні.

Ключові слова: страхування, державне соціальне страхування, соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві, соціальна політика, Фонд соціального страхування.

Shubala I.

FEATURES OF THE SYSTEM OF SOCIAL SECURITY INDUSTRIAL ACCIDENTS IN THE REGION

The article discusses the features of the system of social insurance against industrial accidents for example Volyn region. The basic activities of management of social insurance against industrial accidents in the region.

The system of social insurance is made up of pension insurance, temporary disability, unemployment insurance and insurance against accidents at work and introduces and mandatory health insurance. The main purpose of social insurance - to provide an adequate level of income compensation of employees in the event of disability or work and rehabilitation.

Management in the Volyn region organizes and conducts seminars and meetings involving representatives of government agencies, trade unions, medical institutions and enterprises policyholders. At the workshop deals with the preparation and conduct activities for the World Day, the International Day of Disabled Persons, preparation for spring field work, harvest and other issues.

A social security system made such payments, in connection with the general disease; industrial injury and occupational disease; pregnancy and childbirth; care for a sick child; pensions; Funeral; compensation for the cost of vouchers for treatment and rest and so on. Social Security goes beyond the social security system as it solves problems connected with the preservation and restoration of health, prevention of occupational

Економічні науки: збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. – Серія “Регіональна економіка”. – Випуск 13 (51). – Редкол.: відп. ред. д.е.н., професор З. В. Герасимчук – Луцьк: ІВВ Луцького НТУ, 2016. – 400 с.

diseases and injuries, preventing unemployment. Thus, social insurance performs as renewable-compensation and safety-warning function.

Fund for accident insurance provides funding for activities by national, sectoral, regional programs for improving safety, working conditions and environment, plans for scientific advances in medicine and health, learning and training of relevant specialists on safety, organization development and production of individual and collective protection of workers, the development, publishing, distribution regulations, magazines, literature, and other preventive measures in accordance with the objectives of insurance against accidents.

Prospects for improving the social insurance system of industrial accidents in the region associated with the involvement of additional sources of relevant fund by expanding the range of public services and businesses to prevent industrial accidents.

Keywords: insurance, social insurance, social insurance against accidents at work, social policy, the Social Insurance Fund.

Шубала Я. В.

ОСОБЕННОСТИ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ СИСТЕМЫ СОЦИАЛЬНОГО СТРАХОВАНИЯ ОТ НЕСЧАСТНЫХ СЛУЧАЕВ НА ПРОИЗВОДСТВЕ В РЕГИОНЕ

В статье рассмотрены особенности функционирования системы социального страхования от несчастных случаев на производстве на примере Волынской области. Изучены основные направления деятельности управления Фонда социального страхования от несчастных случаев на производстве в регионе.

Ключевые слова: страхование, государственное социальное страхование, социальное страхование от несчастного случая на производстве, социальная политика, Фонд социального страхования.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування дозволяє суспільству вирішити проблему наявності такої категорії осіб, які нездатні оцінити необхідність заощадження коштів на майбутнє (тобто витрачають всі кошти на поточне споживання), не мають професійних навичок, не мають достатнього рівня поточної матеріальної забезпеченості для особистого здійснення хоча б мінімальних заощаджень.

Аналіз останніх досліджень у яких започатковано вирішення проблеми. Серед науковців, які займалися вивченням проблем соціального забезпечення в Україні слід виділити таких,

як: Н. Болотіна, В. Буряк, .С. Синчук, І. Сирота, М. Шимінова, С. Осадець, В. Базилевич та ін. [1; 3; 5; 8]. В теперішніх складних умовах становлення державності важливе значення має формування ефективної системи соціального страхування на регіональному рівні, що потребує подальших наукових досліджень у даному напрямі.

Цілі статті полягають у визначенні структури соціального страхування на регіональному рівні на основі різноманітних виплат, компенсацій тощо.

Виклад основного матеріалу дослідження та обґрунтування отриманих наукових результатів. На сьогоднішній день, соціальне страхування є важливою складовою соціального захисту населення. Воно передбачає такі важливі види економічної підтримки громадян, як грошові виплати, компенсація, витрати на лікування, реабілітацію, перепідготовку та перекваліфікацію, а також профілактику. Таке страхування здійснюється одночасно з соціальною допомогою та соціальним забезпеченням як важливими формами соціального захисту громадян, однак відрізняється від них джерелами формування фінансових ресурсів, принципами їх організації, видами та формами виплат грошових коштів.

Фонди загальнообов’язкового державного соціального страхування представляють собою фінансові установи з унікальним набором характерних ознак. З фінансової точки зору вони характеризуються такими особливостями:

- 1) некомерційний характер діяльності;
- 2) відсутність прямого доступу держави до управління коштами фондів (достатньо значна автономність в межах закону);
- 3) статус природної монополії, економія на постійних витратах у розрахунку на одну особу за рахунок ефекту масштабу, фінансова стабільність за рахунок великої кількості застрахованих осіб (все працююче населення країни), а також платників внесків (переважна частина працюючого населення і всі роботодавці);

Позабюджетні фонди є важливим ланкою фінансової системи держави. Вони являють собою сукупність фінансових ресурсів, що у розпорядженні центральних чи регіональних місцевих органів

самоврядування і мають цільове призначення. Порядок їх роботи регламентується фінансовим правом.

Основними завданнями управління виконавчої дирекції Фонду у Волинській області, відповідно до вимог Типового положення про управління виконавчої дирекція Фонду в областях, містах Києві та Севастополі, затвердженого постановою правління Фонду від 20.04.2001 року № 17, із змінами, є:

- реалізація на відповідній території державної політики у сфері страхування від нещасного випадку, рішень правління та виконавчої дирекції Фонду;

- організаційно-методичне керівництво та контроль за діяльністю відділень виконавчої дирекції Фонду;

- розроблення і реалізація заходів щодо профілактики нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань (далі - нещасні випадки), медичної, професійної та соціальної реабілітації потерпілих на виробництві, відшкодування матеріальної та моральної шкоди потерпілим і членам їх сімей; тут важливим напрямом профілактики є проведення семінарів, нарад, «круглих столів» тощо.

Управління у Волинській області організує та проводить семінари, наради із залученням представників державних установ, професійних спілок, лікувально-профілактичних закладів та підприємств-страхувальників. На семінарах-нарадах розглядаються питання підготовки та проведення заходів до Всесвітнього дня охорони праці, Міжнародного дня інвалідів, підготовки до весняно-польових робіт, жнив та інші питання. Також забезпечення сталого фінансування системи страхування від нещасного випадку на відповідній території.

До складу управління входять 8 районних відділень та сім філій, виконавча дирекція Фонду, а також апарат регіонального структурного підрозділу, який здійснює на території керівництво державним соцстрахуванням від нещасних випадків на виробництві та профзахворювань.

Розглянемо основні напрямки діяльності правління Фонду соціального страхування від нещасних випадків у Волинській області, які зображено у табл.1. Якщо говорити про поточну діяльність, то на обслуговуванні в управлінні виконавчої дирекції Фонду у Волинській

Економічні науки: збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. – Серія “Регіональна економіка”. – Випуск 13 (51). – Редкол.: відп. ред. д.е.н., професор З. В. Герасимчук – Луцьк: ІВВ Луцького НТУ, 2016. – 400 с.

області станом на 1 січня 2016 року перебуває 5389 потерпілих на виробництві, які частково або повністю втратили професійну працездатність, в тому числі 3318 потерпілих, у яких право на отримання страхових виплат настало після 1 квітня 2001 р. [9].

Таблиця 1

Основні напрямки діяльності управління Фонду у
Волинській області

Відділи	Основні напрямки діяльності роботи
Профілактика нещасних випадків та профзахворювань	<ul style="list-style-type: none"> – сприяння у створенні умов для раннього діагностування профзахворювань; – сприяння у створенні системи управління охороною праці на підприємстві; – пропаганда безпечних умов праці, поширення позитивного досвіду; – удосконалення системи навчання з питань охорони праці, навчання фахівців з охорони праці; – аналіз причин нещасних випадків на виробництві та профзахворювань; – експертна оцінка на відповідність вимогам безпеки об’єктів, машин, механізмів, обладнання і приладів; – консультація страховальників та застрахованих; – проведення наукових досліджень з питань охорони праці.
Відшкодування шкоди потерпілим на виробництві (членам їх сімей)	<ul style="list-style-type: none"> – допомога у зв’язку з тимчасовою непрацездатністю; – одноразова допомога в разі стійкої втрати працездатності; – одноразова допомога в разі смерті застрахованого; – щомісячні страхові виплати; – пенсія у разі інвалідності; – пенсія у зв’язку з втратою годувальника; – оплата за спеціальний догляд, постійний сторонній догляд та за побутове обслуговування потерпілого.
Медична, соціальна та професійна реабілітація	<ul style="list-style-type: none"> – сприяння у створенні умов для своєчасного надання кваліфікованої першої невідкладної допомоги потерпілому; – організація ефективного лікування потерпілих; – забезпечення необхідними лікарськими засобами, протезами, ортопедичними виробами, окулярами, слуховими апаратами, спеціальними засобами пересування, зубопротезування; – організація медичної та соціальної реабілітації потерпілих; – навчання та перекваліфікація потерпілих; – організація робочих місць для інвалідів.

Примітка: узагальнено автором на основі джерела [2].

Економічні науки: збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. – Серія “Регіональна економіка”. – Випуск 13 (51). – Редкол.: відп. ред. д.е.н., професор З. В. Герасимчук – Луцьк: ІВВ Луцького НТУ, 2016. – 400 с.

У робочих органах виконавчої дирекції Фонду Волинської області було зареєстровано 31736 підприємств, установ, організацій різної форми власності та видів економічної діяльності, на яких було зайнято майже 215,1 тис. осіб, які працювали на умовах трудового договору.

На обслуговуванні у робочих органах Фонду перебуває 5389 потерпілих на виробництві. Робочими органами Фонду о Волинській області проводиться значна робота по формуванню особових справ потерпілих, нарахуванню належних страхових виплат та наданню медико-соціальних послуг [5].

Управління утримується за рахунок коштів виконавчої дирекції Фонду. Гранична чисельність, фонд оплати праці працівників управління, кошторис доходів і видатків, штатний розпис управління в межах виділених на це коштів затверджується директором виконавчої дирекції Фонду.

Управління є юридичною особою, має самостійний кошторис, рахунок в установі банку, печатку із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням. Основні функції самостійних структурних підрозділів управління Фонду визначені у відповідних Положеннях.

В підпорядкуванні управління знаходиться 8 відділень, а на обслуговуванні відділень перебуває 5389 потерпілих на виробництві, з них 3028 інваліди, або 56,2% від їх загальної кількості. Інвалідів І групи – 104, ІІ групи – 488 і ІІІ групи – 2436 осіб. Тому діяльність управління Фонду щодо забезпечення потерпілих медико-соціальними послугами спрямовувалася на відновлення здоров'я потерпілого, повернення його до повноцінного життя.

Станом на 01.01.2016 року до робочих органів виконавчої дирекції Фонду звернулися 126 осіб, які перемістилися з тимчасово окупованої території і районів проведення антитерористичної операції за продовженням раніше призначених страхових виплат. Цій категорії потерпілих відділеннями було відшкодовано 3,2 млн грн на щомісячні страхові виплати та 78,1 тис. грн на медичну та соціальну допомогу [6].

Основними завданнями відділень виконавчої дирекції Фонду в районах та містах обласного значення, згідно із вимогами

Типового положення про відділення виконавчої дирекції Фонду в районах та містах обласного значення, затвердженого постановою правління Фонду від 12.10.2000 року №14, є:

- реалізація державної політики у сфері страхування від нещасно випадку, рішень правління, виконавчої дирекції Фонду та управління;

- розроблення і проведення профілактичних заходів, спрямованих на усунення шкідливих і небезпечних виробничих факторів, запобігання нещасним випадкам на виробництві, професійним захворюванням та іншим випадкам загрози здоров'ю застрахованих, викликаним умовами праці (далі – профілактика нещасних випадків);

- відновлення здоров'я та працездатності потерпілих на виробництві від нещасних випадків або професійних захворювань (далі – потерпілі), проведення їх соціальної реабілітації;

- відшкодування матеріальної та моральної шкоди потерпілим і членам їх сімей;

- збирання страхових внесків, капіталізованих платежів, коштів з інших джерел, передбачених Законом про страхування від нещасного випадку.

У відділеннях виконавчої дирекції Фонду у Волинській області знаходяться на обслуговуванні 431 утриманець (осіб, які мають право на страхові виплати, втративши годувальника, який загинув при виконанні трудових обов'язків).

Потерпілим (членам їх сімей) виплачено 134,6 млн грн, що на 12,9 млн грн більше ніж у попередніх роках. Динаміка суми середньомісячного розміру страхової виплати призначеного на одного потерпілого у розрізі в розрізі районних відділень Фонду у Волинській області за три останні роки представлена у табл. 2.

З проведеного аналізу чітко видно, що у структурі страхових виплат основна частина припадає на щомісячні страхові виплати потерпілим (членам їх сімей) і за три останні роки вона дещо збільшилась. Найбільша питома вага загальної суми страхових виплат припадає на відділення у місті Нововолинську – 70,3 %, у місті Луцьку – 11,6%.

Таблиця 2
Динаміка суми середньомісячного розміру страхової виплати
призначеної на одного потерпілого в розрізі районних відділень
Фонду у Волинській області за 2013 – 2015 рр.

Відділення	2013р.	2014р.	2015р.
Відділення в м. Луцьку	1035,2	1217,5	1399,08
Відділення в м. Ковелі	698,2	709,78	1076,73
Відділення в м. Володимирі-Волинському	1023,0	118,52	1307,79
Відділення в м. Нововолинську	2198,1	2 402,55	2606,26
Відділення у Ківерцівському р-ні.	762,2	837,95	941,67
Відділення в м. Любомль	741,2	835,73	1104,79
Відділення в м. Горохів	739,4	886,48	1020,96
Відділення в м. Камінь-Каширський	598,4	656,18	1011,73

Примітка: складено автором на основі джерела*[6].

Для цих регіонів характерний також найвищий середньомісячний розмір призначеної страхової виплати, який за звітний період склав у місті Нововолинську – в 2013 році – 2198,1 тис. грн, а за 2015 сума виплат становить уже – 2 606,0 тис. грн, в місті Луцьку в 2013 році – 1035,2 тис. грн, а в 2015 році її розмір становить – 1 399,0 тис. грн.

Висновки. Отже, можна зробити висновок, що Фонд соціального страхування від нещасних випадків забезпечує фінансування заходів, передбачених національною, галузевими, регіональними програмами поліпшення стану безпеки, умов праці та виробничого середовища, планами наукових досягнень у медицині та охороні праці, вивчення і підвищення кваліфікації відповідних спеціалістів з питань охорони праці, організації розробки та виробництва засобів індивідуального та колективного

Економічні науки: збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. – Серія “Регіональна економіка”. – Випуск 13 (51). – Редкол.: відп. ред. д.е.н., професор З. В. Герасимчук – Луцьк: ІВВ Луцького НТУ, 2016. – 400 с.

захисту працівників, розробка, видання, розповсюдження нормативних актів, журналів, спеціальної літератури, а також інших профілактичних заходів відповідно до завдань страхування від нещасних випадків.

Перспективи удосконалення системи соціального страхування від нещасних випадків на виробництві у регіоні пов'язуються із залученням додаткових джерел наповнення відповідного фонду за рахунок розширення спектру надання послуг населенню та представникам бізнесу щодо попередження нещасних випадків на виробництві.

1. Архипов А. П. Страхование. Современный курс : учебник; под ред. Е. В. Коломина. – М.: Финансы и статистика; ИНФРА-М, 2008. – 448 с.

2. Аналітичні дані Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.social.org.ua/activity/stat>.

3. Болотіна Н. Б. Право соціального захисту України: [навчальний посібник] / Н. Б. Болотіна. – К. : Знання, 2005. – 615 с.

4. Закон України «Про страхові тарифи на загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» від 22.02.2001 р. №2272-III (зі змінами та доповненнями).

5. Сирота І. М. Право соціального забезпечення в Україні: підручник для вузів / І. М. Сирота. – Одісей, 2010. – 398 с.

6. Статистичні дані: аналіз страхових нещасних випадків та профзахворювань [Електронний ресурс] / Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України. – Режим доступу: <http://www.social.org.ua/activity/stat>.

7. Соціальне страхування // Податки і бухгалтерський облік. –2009. – №73. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu>.

8. Шиминова М. Я. Страхование: история, действующее законодательство, перспективы: научно-популярная литература / Шиминова М. Я. –К.: Наука, 1989. – 174 с.

9. Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України / Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.social.org.ua>.